Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Высокогорская средняя общеобразовательная школа №2 Высокогорского муниципального района Республики Татарстан»

«Утверждаю»	«Согласовано»	«Рассмотрено»
Директор МБОУ «Высокогорская СОШ№ №2	Заместитель директора по УР	Руководитель ШМО
________ Ф.Ф. Абдрахманов	Степ. Степанова Е.Н.	______ Вафина Г.Х.
Приказ №187 от 25.08.2022 г.	«25» 08 2022г.	Протокол №1 от «23» 08 2022г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПО ПРЕДМЕТУ
Родной (татарский) язык
за курс средней школы

С. Высокая Гора, 2022 год

10-11 нче сыйныфларда “Татар теле” предметын укыту буенча
үрнәк программа

Татарстан Республикасы мәктәпләре өчен урта (тулы) гомуми белем бирү баскычында татар теле предметын укытуга 68 (+68) сәгать билгеләнә. Шулай ук, базис укыту планында һәр сыйныфта сәгатьләр саны бүленеше күрсәтелә:

X сыйныф – 1 сәгать – 34 сәгать (+34);

XI сыйныф – 1 сәгать – 34 сәгать (+34).

Искәрмә: җәяләр эчендә күрсәтелгән сәгатьләр саны үтеләсе һәр темага өстәлеп, тематик планда күрсәтелә барды. Аларны куллану татар телен өйрәнүгә бүленгән сәгатьләр санына бәйле рәвештә мәктәпнең үз карамагына калдырыла.

Югары баскычта рус телле балаларга татар теле укыту **максатлары** берничә аспектны үз эченә ала: **белем бирү, танып белү, үстерү, тәрбия.**

Белем бирү:

– коммуникатив компетенция, татар телендә сөйләшүчеләр белән телдән яки язмача аралашу күнекмәләре булдыру: коммуникатив бурычлар куя һәм хәл итә белү;

– адекват рәвештә аралашуның вербаль һәм вербаль булмаган чараларыннан, сөйләм этикеты үрнәкләреннән файдалана алу, итагатьле һәм киң күңелле әңгәмәдәш булу.

Укучылар 1-9 нчы сыйныфларда алган белемнәрен тагын да тулыландыралар, киңәйтәләр, гомумиләштерәләр. Урта баскычта өйрәнелгән темалар буенча сөйләшә белүдән тыш, Татарстанның экономик үсеше, фәнни һәм мәдәни үсеше, халыкара элемтәләре, Россиядә һәм дөньяда тоткан урыны, Татарстанның югары уку йортлары, Татарстандагы яшьләр хәрәкәтләре турында иркен аралашуга чыгару максат итеп куела. Шулай ук укучыларны кызыксындырган, борчыган мораль проблемалар буенча да әңгәмәгә керә белүләре күзаллана. Гомумән алганда, 1-9 нчы сыйныф программасын кабатлау, программа темалары буенча сөйләмне камилләштерү күз алдында тотыла.

Танып белү –

Татарстан Республикасында яшәүче һәр милләт кешесе үз халкының һәм янәшәдә яшәүче башка милләтләрнең бәйрәмнәрен, традицияләрен аңларга, хөрмәт итәргә, әдәбият-сәнгать вәкилләренең иҗади казанышлары белән үзенең рухи үсешен баета алу мөмкинлегеннән файдаланырга тиеш.

Татар теле өйрәнүне – “башка дөньяга тәрәзә ачу” булырлык һәм шуның аркылы укучының үз яшәешен тулырак аңлавына ярдәм итәрлек итеп оештыру зарур.

Үстерү –

Шәхеснең белемле булуы, тәрбиялелек һәм аның фикерләү сәләте үсеше дәрәҗәсеннән дә тора. Үзләштерү процессы уңышлылыгының алшарты булган универсаль уку гамәлләрен куллана белүне камилләштерү – төп максатларның берсе.

Тәрбия –

Программа эчтәлеген сайлаганда, материалның тәрбияви мөмкинлекләре исәпкә алынды: текст эчтәлегендәге әхлакый проблемалар аша укучыда үзенә һәм үзенең әйләнә-тирәсендәге кешеләргә карата, тормыштагы яшәеш проблемаларына карата **шәхси кыйммәтләр формалаштыру максат итеп куелды.**

1. Укытуның планлаштырылган нәтиҗәләре

Күрсәтелгән максатлар нигезендә татар теле **укытуның планлаштырылган нәтиҗәләре** билгеләнде.

Укытуның шәхескә кагылышлы нәтиҗәләре:

– урта гомуми белем бирү мәктәбендә телне гамәли үзләштерү нәтиҗәсендә укучыларда татар теленең күп мәдәниятле дөньядагы роле һәм мөһимлеге турында күзаллаулар формалашу;

– татар мәдәниятенең укучылар өчен булган катламы белән танышу, башка мәдәнияткә карата ихтирам хисе уяну, аларда ватанпәрвәрлек хисе уяну;

– әхлакый кагыйдәләрдә ориентлашу, аларны үтәүнең мәҗбүрилеген аңлау; шәхесара һәм мәдәниятара аралашуда татар теленә карата ихтирамлы караш булдыру һәм аны киләчәктә дә өйрәнү теләге туу.

Укытуның метапредмет нәтиҗәләре:

Танып белү гамәлләре:

– төп төшенчәләрне аера белү, гомумиләштерә, аналогия таба, классификация нигезләрен билгели белү, сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен күрә, логик нәтиҗәләр ясый белү кебек күнекмәләргә ия булу;

– теләсә нинди эшчәнлектә беренче проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели, иң нәтиҗәле чишелеш юлын күрә белү;

– сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү сәләтләре булу;

– уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү;

– уку мәсьәләләрен чишү өчен кирәкле информацион ресурсларны ИКТ чаралары аша эзли һәм максатчан куллана белү.

Регулятив гамәлләр:

– үз эшчәнлегеңә рефлексия ясый, адекват бәя бирә һәм әлеге проблема чишелешен тагын да нәтиҗәлерәк итү өчен үзеңә нәрсә эшләү, нинди юнәлештә камилләшү зарурлыгын ачыклый белү;

– үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү.

Коммуникатив гамәлләр:

– укучының яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра, парларда, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү күнекмәләре булу;

– аралашудан соң коммуникатив максатка ирешү турында бәяләмә, йомгак ясау һәм аны дәлилли белү.

Укучының урта (тулы) гомуми белем бирү мәктәбен тәмамлаганда, **сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча түбәндәге предмет нәтиҗәләренә ия булуы** планлаштырыла:

Монологик сөйләм:

– программа кысаларындагы эчтәлек буенча әңгәмәдәшеңнең сөйләмен аңлый, аңа үз карашыңны әйтә, яңа мәгълүматны чагыштыра һәм бәяли белү;

– гади һәм кушма җөмләләрне кулланып, тормышта булган хәлләр, ишеткән яңа мәгълүматлар, үзеңне борчыган проблемалар турында хәбәр итә белү;

– программада тәкъдим ителгән әхлакый проблемалар буенча үз фикереңне белдерә белү.

Диалогик сөйләм:

– программада тәкъдим ителгән проблемалар буенча әңгәмәдәшләрең белән иркен аралашуга чыгу;

– аралашу процессында үз фикереңне әңгәмәдәшеңә аңлата белү, конкрет проблема буенча әңгәмәдәшең белән бәхәсләшә һәм үз фикереңне дәлилли белү.

Тыңлап аңлау:

– программада тәкъдим ителгән эчтәлек нигезендә төрле төрдәге тыңлап аңлау күнегүләрен үти белү; сүзләрне, җөмләләрне ишетеп тәрҗемә итә белү; зур булмаган аутентив яки адаптацияләнгән әдәби әсәрләрдән өзекләрне, мәгълүмати характердагы текстларны, вакытлы матбугат язмаларын тыңлап аңлап, эчтәлеге буенча фикер әйтү, аралашуга чыгу;

– әңгәмәдәшеңнең татарча сөйләмен тулысынча аңлау, теле-радио тапшыруларны тыңлап, өлешчә аңлау.

Уку:

– уку текстларын татар теленең әйтелеш нормаларын саклап, сәнгатьле һәм аңлап уку;
– укыган текстның эчтәлеген логик бөтеннәргә бүлә белү, план төзи белү

Язу:

– укылган әсәр, андагы проблема буенча үз фикереңне язмача җиткерә белү;
– күргән һәм ишеткән турында хикәяләп язу;
– рәсми кәгазьләрне (гариза, автобиография, характеристика, резюме) яза белү;
– әхлакый проблемага карата үз фикерләреңне язу, иҗади биремнәр үтәү.

2. Уку предметының төп эчтәлеге

Сөйләмнең предмет эчтәлеге

Белем һәм тормыш. Киләчәккә юл сайлау. Теләк һәм мөмкинлекләр. Югары уку йортлары һәм без сайлаган һөнәрләр**.** Татарстан Республикасының Милли китапханәсе. Казан университетының Н.И.Лобачевский исемендәге фәнни китапханәсе.

Һөнәр сайлау. Икътисади тормыш. Һөнәр сайлауда туган проблемалар. Яңа һөнәрләр. Без сайлаган профессияләр, аларга куелган таләпләр.

Татарстан республикасы. Хәзерге икътисад шартларында Татарстанның экономик, мәдәни һәм сәнгать казанышлары. Халыкара багланышлар. Халыклар дуслыгы. Татар теленең дөньякүләм урыны. Казанның тарихи һәм истәлекле урыннары. Татар халкының якты йолдызлары (композиторлар, рәссамнар, җырчылар, артистлар, шагыйрьләр, язучылар). Татарстанның бөтендөнья спорт үсешенә керткән өлеше.

Дуслык. Дуслар белән аралашу. Дус була белү, дуслар белән аралашу серләре. Дусларга хас уңай һәм тискәре сыйфатлар.

Беренче хисләр, гаилә кыйммәтләре. Саф хисләр, беренче хисләр, аларга сак караш. Яшьләрнең үзара аралашу әдәбе. Бергә ял итү. Балаларны ярату, саклау, ата-ананың балалар алдындагы, балаларның ата-аналар алдындагы бурычы.

Тел чаралары һәм аларны куллану күнекмәләре

Морфология курсы буенча 5-9 нчы сыйныфларда өйрәнелгән грамматик кагыйдәләрне сөйләмдә куллану күнекмәләре камилләштерелә: аерым сүз төркемнәренә хас грамматик формаларның татар һәм рус телләрендә тәңгәл килү-килмәве, ягъни татар телендә исемнең род категориясе булмавы һәм аның лексик берәмлекләр белән бирелеше; татар телендә исемнең тартым категориясе булуы һәм аның рус телендә бирелеше; татар телендә хикәя фигыльнең заман формаларының мәгънәви үзенчәлекләре; татар телендә сыйфатның сыйфатланмыш белән ярашмавы; бәйлек һәм бәйлек сүзләрнең татар телендә сүздән соң килүе; татар сөйләмендә кисәкчәләр*;* татар телендә саннарның һәм сыйфатларның исем янында төрләнмәве.

Синтаксис бүлеге буенча гади һәм кушма җөмләләрне аеру; теркәгечле (**җыючы, каршы куючы, бүлүче**) һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләрне; иярчен хәл җөмләләрдән **урын, вакыт, сәбәп, максат, шарт җөмлә** төрләрен сөйләмдә куллану күнекмәләрен камилләштерү каралган.

3. Үрнәк тематик планлаштыру

Курс эчтәлеге, якынча сәгатьләр саны	Укучы эшчәнлеге төрләренә характеристика
Белем һәм тормыш. 11 сәгать (+11 сәгать) Киләчәккә юл сайлау. Теләк һәм мөмкинлекләр. Югары уку йортлары һәм без сайлаган һөнәрләр**.** Татарстан Республикасының Милли китапханәсе. Казан университетының Н.И.Лобачевский исемендәге фәнни китапханәсе.	Киләчәккә сайлаган юлың, теләк һәм мөмкинлекләрең, киләчәккә ничек әзерләнүең турында, югары уку йортлары һәм сайланган һөнәрләр турында сөйләшү. Казан дәүләт университеты китапханәсе, Н.И.Лобачевский исемендәге китапханә турында хәбәр итү. Күптеллелек, “Телләр белгән – илләр гизгән” проблемасы буенча әңгәмә кору. “Бүгенге тормышта конкурент шәхес нинди була?” проблемасы буенча сөйләшү.
Һөнәр сайлау. 10 сәгать (+10 сәгать) Икътисади тормыш. Һөнәр сайлауда туган проблемалар. Яңа һөнәрләр. Без сайлаган һөнәрләр, аларга куелган таләпләр.	Югары уку йортлары һәм без сайлаган һөнәрләр, аларга куелган таләпләр, һөнәр сайлауның җаваплылыгы турында әңгәмә кору Бүгенге икътисади тормыштагы яңа һөнәрләр, аларга төрле карашлар турында сөйләшү. Бүгенге мәктәптә борчыган проблемалар, БДИ, аңа яхшы әзерләнү һәм тапшыру өчен кирәкле сыйфатлар,чаралар турында сөйләшү.
Татарстан республикасы. 12 сәгать (+12 сәгать) Татарстанның географик урыны, табигате. Хәзерге икътисад шартларында Татарстанның экономик, мәдәни һәм сәнгать казанышлары. Халыкара багланышлар. Халыклар дуслыгы. Татар теленең дөньякүләм урыны. Казанның тарихи һәм истәлекле урыннары. Татар халкының якты йолдызлары (композиторлар, рәссамнар, җырчылар, артистлар, шагыйрьләр, язучылар). Татарстанның бөтендөнья спорт үсешенә керткән өлеше.	Татарстанның географик урыны, табигате турында сөйләү. Хәзерге икътисад шартларында Татарстанның экономик, мәдәни һәм сәнгать казанышлары турында хәбәр итү. Татарстанда яшәүче милләтләр, Татарстанның башкаласы – Казан шәһәре, истәлекле урыннары, музей-театрлар һәм башка ял итү урыннары турында сөйләшү. Татар сәнгатенең күренекле вәкилләре турында кыскача белешмә бирү. Татарстанның бөтендөнья спорт үсешенә керткән өлеше турында сөйләшү.
Дуслык. Дуслар белән аралашу. 12 сәгать (+12 сәгать) Дусларга хас уңай һәм тискәре сыйфатлар, дус була белү, дуслар белән аралашу серләре.	Кешеләрнең уңай һәм тискәре сыйфатлары, яхшы һәм начар гадәтләре, дус була белү өчен кирәкле сыйфатлар турында сөйләшү, фикер алышу. Дуслыкның тормышта кирәклеге, аны саклый белү, дуслар белән аралашу серләре турында дәлилләр китереп сөйләү, сөйләшү.
Беренче хисләр, гаилә кыйммәләре. 23 сәгать (+23 сәгать) Саф хисләр, беренче хисләр, аларга сак караш. Яшьләрнең үзара аралашу әдәбе. Бергә ял итү. Балаларны ярату, саклау, ата-ананың балалар алдындагы, балаларның ата-аналар алдындагы бурычы.	Саф хисләр, беренче хисләр, аларга сак караш турында әңгәмә кору. “Дуслык белән мәхәббәт” проблемасы буенча әңгәмә кору. “Чын хисләр, чын ярату нинди була?” дигән проблема буенча сөйләшү. Дуслар белән бергә ял итү турында, дуслыкта, мәхәббәттә кызларның һәм егетләрнең роле турында сөйләшү. Гаилә кору өчен кирәкле шартлар, балаларны ярату, саклау турында сөйләшү.

Рус телендә сөйләшүче балаларның сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча татар теленнән белем һәм күнекмәләрен бәяләү
10-11 нче сыйныфлар

	Эш төрләре	Сыйныфлар	
		10	11
1.	Тыңлап аңлау	1,5-2,0 минут	2-2,5 минут
2.	Диалогик сөйләм	11-12 реплика	13-14 реплика
3.	Монологик сөйләм	10-12 фраза	12-14 фраза
4.	Уку	95-100 сүз	95-100 сүз
5.	Язу:		
	сүзлек диктанты	25-27 сүз	28-30 сүз
	сочинение	12-15 җөмлә	13-15 җөмлә